

Hicsik Dóra

„ÉN CSAK ABBAN A TÚLVILÁGI ÉLETBEN HISZEK, AMIT AZ EMLÉKEZÉS BIZTOSÍT SZÁMUNKRA”

A 2008. ÉVI KOSZTOLÁNYI DEZSŐ NAPOK SZABADKÁN

Szabadka a költő városa. Kosztolányi Dezső pedig a miénk, a városé. Regényeit a múlt század 20-as éveiben írta, mégis időszerűek. Pacsirta, a magányos, csúnyácska lány, a befelé forduló család itt él, és benne él mindannyiunkban. Mint ahogyan a megpróbáltatásokat elviselni nem tudó, a saját problémáját eltitkoló Novák, vagy a beteg lelkű, ellenfeleit legyőzni nem, csak megölni képes Nero. Édes Anna is itt él, kívüllállóként; a történelem, a sors azonban könyörtelenül belegázol a lelkébe. Mint ahogyan itt van minden más is, ami Kosztolányit is érdekelte, bántotta, izgatta. A halál, a tavasz, a betű, a gyufa, a féltékenység és a szerelem. Ezt *nem látni* vétek, hiszen Kosztolányi *díszletei* között élünk.

Az *Apropó!* című Kosztolányi-pályázatra beérkezett filmek, albumok betekintést nyújtanak a középiskolások és egyetemisták Kosztolányi-befogadásába. A pályázók némelyike a *Pacsirta* szereplőit vélte felismerni a város lakóiban, a Kosztolányi-verseket az utcák hangulatában, a Kosztolányi-féle „én mindennek tudok örülni” érzetet ömagukban. A Magyar Tanszék hallgatói színvonalas film-produkciójukkal érdemelték ki a díjat. Döbbenetes viszont az, hogy míg egyes középiskolákból tömegesen vettek részt a pályázaton (Politechnikai Középiskola, Szabadka), addig más iskolák passzívak maradtak. Ők nem olvassák *őt*?

Az idei tudományos tanácskozáson az előadók különböző perspektívákból közelítettek a Kosztolányi-szövegekhez. Volt szó versről, regényről, életrajzról, Kosztolányi emberképéről. POMOGÁTS BÉLA (a Kosztolányi-szervezőbizottság tiszteletbeli elnöke) Kosztolányi méltóságáról, életről és halálról vallott nézeteiről beszélt. „*Csak a bátor, büszke, az kell nekem*” – írta Kosztolányi, s ennek a kijelentésnek nagy jelentősége van a 20. és 21. században, amikor *az emberi méltóság* és szerzői etika már nem becsülendő.

BALOGH TAMÁS (Szeged) *Kosztolányi Dezső „mosócédulái”* címmel tartott beszámolót egy készülő életrajzról, arról, hogyan lehet eddig még ismeretlen Kosztolányi-dokumentumokra lelni, illetőleg mit és milyen módszerrel kellene ezeket a Kosztolányi-életrajzok kutatóinak számba venniük. Az *Álmodozók irkafirkája* című Balogh Tamás-kötet (2006) előszava utal a Kosztolányi–Babits-levelezésben felmerülő „mosócédula-problémá”-ra.

BÓNUS TIBOR (ELTE, Budapest), aki *A csúf másik (A saját idegenségének irodalmi antropológiájáról)* című 2006-ban megjelent munkájában a *Pacsirta* értelmezési távlatáival, az esztétikai tapasztalat értelmezésével, valamint gyász és paródia problémájával foglalkozott, ezúttal – készülő kötete ürügyén – az *Édes Anna* néhány, eddig még nem kutatott aspektusáról, például a lopásról és Anna hallgatásáról szolt.

BEKE OTTÓ (Magyar Tanszék, Újvidék) Kosztolányi feleségéhez írott játékos verséről, az *Ilona* egy lehetséges értelmezéséről tartott előadást. Az interpretáció újszerűsége abban rejlett, hogy nem nyelvészeti-stilisztikai szempontból vizsgálta a szöveget. Nem azt emelte ki, milyen hangok, szavak adják meg a vers zeneiségét, ahogyan ezt sokan tették, hanem azt, hogyan „teremti meg” a megszólított feleség jelenlétét.

SAMU JÁNOS VILMOS (Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka) a nemrég bemutatott *Ópium* című film kapcsán a Csáth-szövegek filmes kapcsolataihoz, a pszichoanalízis nézőpontjához szolt hozzá. Összehasonlította a film orvosát dr. Brenner Józseffel, aki lejegyezte egy elmebeteg nő képzeleteit. Kitért a medialitás elméleti problémáira is.

A tanácskozás után két könyv bemutatása következett. Bónus Tibor a szabadkai Városi Könyvtár 2007. évi kiadványát, *Az emlékezés elevenségét* (szerkesztette: Arany Zsuzsanna, Hózsa Éva, Kiss Gusztáv) méltatta, amely a Kosztolányi Dezső Napok előadásainak eddigi anyagát és bibliográfiáját tartalmazza. Bónus Tibor a kultusz elméleti problémáit, az ismétlődés dilemmáját emelte ki, majd néhány előadás szövegének kritikai megközelítésére vállalkozott. DÉVAVÁRI BESZÉDES VALÉRIA a szabadkai Életjel Kiadó újabb Csáth-levelezéskötetének (*1000Xölel Józsi*) szerkesztéséről és művelődéstörténeti hozadékaról szolt. A kötet egyébként Csáth Géza 1909 és 1912 között kelt, a családhoz íródott leveleket tartalmazza.

IRODALMI KIŠ-ERNYŐ

ESTERHÁZY PÉTER *Hahn-Hahn grófnő pillantása* című regényében jegyzi meg DANILO KIŠRŐL, miszerint ő az egyetlen jugoszláv. Apja magyar zsidó, anyja montenegrói származású volt, ő pedig szerbül írt; európai volt.

Április 17-én és 18-án másodízben rendezték meg a szabadkai Városi Könyvtárban az *Irodalmi Kiš-ernyő* című rendezvényt és tudományos tanácskozást. Célja – a szabadkai születésű íróra való emlékezés és opusának újraolvasása mellett – a Kosztolányi Napokhoz hasonló – hagyományteremtés. A kezdeményezők BOŠKO KRSTIĆ és TOLNAI OTTÓ voltak; az idej tanácskozást Boško Krstić vezette.

A múlt évi rendezvény keretében bemutatták azt a filmet, amely az író ut-cájának „nemlétét” demonstrálta; bemutatta azt a csendes tüntetést, melynek

során írók, tisztelők álltak sorfalat a parkban, pár pillanatig „Danilo Kiš utca”-t alkotva.

A 2008. évi tanácskozás első napján került sor MARKO ČUDIĆ *Danilo Kiš és a modern magyar költészet* című kötetének bemutatójára. A könyvről, a fordításról, annak nehézségeiről, Kiš és a magyar irodalom kapcsolatáról a szerzőn kívül, ALEKSANDER JERKOV, a Belgrádi Filológiai Kar tanára, Tolnai Ottó és Boško Krstić fejtette ki nézeteit. Ezután TOLNAI SZABOLCS filmjének megtekintése következett; a *Fövenyóra*, döbbenetes erővel jeleníti meg Danilo Kiš életét, álmait, szorongásait, emlékéit, műveinek aspektusait.

A tanácskozás *Családi cirkusz* című szekciójának témáját a trilógia (*Korai bánat, Kert, hamu, Fövenyóra*) képezte. ALEKSANDER JERKOV azt a jelenséget vizsgálta előadásában, miképp fordulhat át a tragédia gyakran komédiába, paródiába, illetve a paródia paródiájába. CSÁNYI ERZSÉBET Kiš és Esterházy Péter szerepéről szóló előadásában arra tért ki, hogy mindketten azonos helyet foglalnak el a saját irodalmukban: a modern és a posztmodern irodalom között állnak, mégis levezethető a nézőpontok különbsége. DRAGAN BOŠKOV a határokról és a történelemről beszélt, interpretációja a levél vonatkozásában hozott újat. TOLNAI OTTÓ Danilo Kiš szövegszervező stratégiáját a varrógéphez hasonlította, amely összevarrta legfontosabb motívumait: a holokauszt problémakörét, a koncentrációs tábort és a Balkánt. ORCSIK ROLAND Esterházyról, Kišről, az apokrifekről és az irodalmi „lopás”-ról szólt. A két írói opust különös kapcsolat fűzi egymáshoz: elég csak a *Dicső halál meghalni a honért* című novellára gondolni, amelyet Esterházy kölcsönzött Kištől. MARKO ČUDIĆ előadása a cirkusz és a paródia jelenségéről szólt.

Az *Irodalmi Kiš-ernyő* keretében megtartott tanácskozás révén megidéztek az író emlékéit, műveit értelmezve a befogadóra, együttműködésére hatottak, illetve reflektáltak.

HERCEG JÁNOS EMLÉKNAP

2008. április 12-én harmadízben rendeztek tanácskozással egybekötött *Herceg János Emléknapot* a szabadkai Városi Könyvtárban.

A tanácskozást, amelyet Ágoston Pribilla Valéria igazgató nyitott meg, 12 előadó olvasta fel tanulmányát. Érdekfeszítővé az előadásorozatot a tematikai sokszínűség és az előadóknak a Herceg János-i életműhöz fűződő sokrétű viszonya tette.

BATA JÁNOS és TOMÁN LÁSZLÓ Hercegnek a római kort idéző novelláiról beszéltek; összefüggéseket keresve a római kori kisebbségek és a vajdasági magyarság helyzete között. Érdemes-e kitartani kisebbségiként, vagy jobb megoldás volt-e beleolvadni a birodalomba? KÁICH KATALIN a helytörténetírásról és Herceg János helytörténetírásáról beszélt, kiemelve ennek fontosságát. SILLING

ISTVÁN nyelvészeti szempontból közelítette meg az opust, az írónak a nyelvhez fűződő viszonyát vizsgálta.

A regionalizmus témája is helyet kapott a tanácskozáson, és pedig FEKETE J. JÓZSEF és VAJDA GÁBOR jóvoltából. HÓZSA ÉVA Herceg látomásos novellavilágába (a régió túlmutató önértelmezési alakzatokba), SZAKOLCZAY LAJOS pedig költészetébe nyújtott betekintést. PASTYIK LÁSZLÓ előadásának címe *Hagyomány és filológia* volt, MÁK FERENC a délvidéki hivatástudatról beszélt, CSÁNYI ERZSÉBET a bohóc problémáját közelítette meg. A tanácskozás végén, mintegy összefoglalásként CsORBA BÉLA szólt Herceg Jánosról, az író politikai szerepéről, emberi megnyilvánulásairól, a vajdasági magyar irodalomban betöltött szerepéről.

Herceg János sokoldalú író volt, mindenkinek mást jelent az életmű, az írói magatartás. Abban azonban mindenki egyetértett, hogy az emlékezésnek helye van, hiszen elődeink élete és munkája utat tud mutatni a következő nemzedékeknek, de csak akkor, ha ismerjük, olvassuk őket.